

ZAŠTO SAM PROTIV, OVAKO PREDLOŽENE, LUSTRACIJE SUDIJA

Rezime: U ovom tekstu autor obrazlaže zašto je protiv lustracije onako kako je predložena u Zakonu o odgovornosti za kršenje ljudskih prava u Srbiji. Budući da je lustracija religiozan obred kojim se okajavaju gresi, ona je potpuno neprimerena sudskoj funkciji. Uz to, lustracijom se narušavaju načela podele vlasti i nezavisnosti sudstva i drugi principi pravne države i vladavine prava. On smatra da u važećem propisima postoje efikasni mehanizmi utvrđivanja odgovornosti u pravosuđu. Zato bi bilo pogubno narušavati temeljne principe podele vlasti i sudijske nezavisnosti uvođenjem spornih zakonskih rešenja.

Ključne reči: lustracija, pravosuđe, pravna država, vladavina prava, podela vlasti, nezavisno sudstvo.

Ovih dana, u najširoj javnosti, mnogo se govori o lustraciji. Duhovi su se posebno uzburkali oko izmena zakonskih propisa kojima se uvodi lustracija sudija. Želim da iznesem svoj stav o ovom pitanju i da navedem razloge zašto sam protiv, ovako predloženog, lustriranja sudija:

U svom izvornom značenju, lustracija podrazumeva „prečišćenje“ i vezuje se za religijske obrede kojima se okajavaju gresi, a lice se duhovno čisti od počinjenih grehova. Smatram da je potpuno neprimereno sudijskoj funkciji bilo kakvo očišćenje od grešaka. Sudije su osobe izuzetnog znanja i društvenog ugleda, te je korišćenje ovakvog termina, na početku trećeg milenijuma, najblaže rečeno, neprimereno.

Lustracija se, u novije vreme, vezuje za udaljavanje sa određene državne ili javne funkcije, zbog učinjenih grešaka u prošlosti, i pretpostavlja vremenski ograničenu zabranu bavljenja državnim ili javnim funkcijama. Ovakvo značenje koristi se u većini bivših istočnoevropskih zemalja.

Smatram da Jugoslavija nije bila ni Istočna Nemačka, ni Bugarska, ni Albanija, te da je bilo kakvo poređenje jugoslovenskih sudija sa sudijama naznačenih zemalja neodrživo.

Čak i ako bismo koristili iskustva tih zemalja, mogli bismo zaključiti da se ni one nisu „usrećile“ lustracijom. Na primer, ona je u Poljskoj trajala gotovo 10 godina, bez značajnijih rezultata. U Istočnoj Nemačkoj pokrenuto je preko 2000 postupaka, da bi se samo u 18

predmeta oni završili razrešenjem sudija i to, prevashodno, zbog njihove saradnje sa tajnom službom državne bezbednosti.

Ipak, nameće se utisak da se radi o ideološko-političkom kriterijumu. Ovo sa razloga, jer su ljudska prava kao univerzalna prava prihvaćena u svim zemljama sveta. Manje ili više, svuda se osuđuju oni koji ne poštuju ljudska prava ili ih krše. Lustracija je uvedena kao pojam samo u zemljama bivšeg istočnoevropskog bloka, što je, po meni, argument za ideološki obračun.

U našoj zemlji, a naročito u sferi sudstva, ni približno nisu bili zastupljeni ideološki principi tzv. komunističkih zemalja. Uprkos nespornim propustima, jugoslovenski socijalizam je bio suštinski drugojačiji. Nakon pada Berlinskog zida, snažan prodor zapadnoevropskih vrednosti, ali i ideologije proširio se istočnom Evropom. Nema razloga da taj talas u oblasti lustracije zahvati i naše područje, bar kad je reč o pravosuđu.

Ako bismo lustraciju sudija shvatali u savremenom značenju, ona bi podrazumevala udaljenje sudija iz suda (razrešenje) ili zabranu obavljanja sudijske funkcije, ili funkcije u pravosuđu za izvestan vremenski period (suspenzija). Ovakva odredba bila bi, direktno, suprotna Ustavu Republike Srbije koji precizno određuje da sudije imaju stalnost mandata, i precizno određuje u kojim slučajevima sudija može biti razrešen. Uvođenje bilo kojeg novog kriterijuma, osim postojećeg u Ustavu, nije dozvoljeno.

Ukoliko bi se, ipak, zakonom uvodio neki novi kriterijum, postavlja se pitanje ko bi bio ovlašćen da utvrđuje nepodobnost sudije. Do sada je to bila isključivo Opšta sednica Vrhovnog suda Srbije, a prema novim odredbama Visoki sudijski savet (telo sastavljeno većinom od sudija).

Ustav Srbije proklamuje čvrst princip podele vlasti. Kao deo tog principa posebno se apostrofira nezavisnost i samostalnost sudstva. Zapravo, principa podele vlasti i nema ukoliko nema nezavisnog i samostalnog sudstva. Apsolutno sam siguran da se uvođenjem lustracije kao vanustavnog kriterijuma narušava nezavisnost sudstva. Ustav poznaje i precizno određuje koji su kriterijumi i razlozi mogućeg razrešenja sudija, te se svako proširivanje, ili dodavanje novih, kosi sa načelom ustavnosti.

Uvođenje novog kriterijuma, pored već postojećih, veoma bi nas podsetilo na ranije kritikovanu „moralno-političku podobnost“. To bi, bez sumnje, vodilo ideologizaciji pravosuđa, protiv čega smo se svi borili.

Jedan od najjačih argumenata protiv lustracije je narušavanje proklamovanog principa podele vlasti. Predloženim rešenjem, izvršna vlast ponovo nameće svoje poimanje sudstva i vrednosti prilikom izbora i razrešenja sudija.

Predloženim načinom primene lustracije bitno se narušava i princip nezavisnosti sudstva. U pravnoj teoriji postoje mnogobrojni razlozi koji utiču na nezavisnost sudstva, ali jedan od primarnih je, svakako, stalnost

sudijskog poziva. Ta stalnost može se narušiti u samo, veoma precizno, Ustavom i zakonom predviđenim slučajevima. Svako proširivanje razloga za razrešenje narušava stalnost mandata a, samim tim, i proklamovanu nezavisnost sudstva.

Pristalice lustracije naglašavaju da ona ne predstavlja krivičnu odgovornost. Ipak, sudijska odgovornost mora biti objektivizirana, te mora predstavljati: krivično delo, kršenje pravila sudskog postupka ili profesionalnih i etičkih kodeksa. Nema razrešenja sudije bez objektivne odgovornosti, te se ne može govoriti o apstraktnom kršenju ljudskih prava od strane sudije. Samo kompetentni i kvalifikovani sastav (Opšta sednica Vrhovnog suda ili Visoki sudijski savet) može utvrđivati ove povrede i predlagati eventualno razrešenje.

Predloženi vid lustracije se, ipak, mora gledati u kontekstu delovanja izvršne vlasti na ovom planu u prethodnom periodu. Podsetimo se da je, 2001. godine, u predlogu novog Zakona o sudijama bila predviđena „opšta reizbornost“. Srećom, taj predlog nije prošao. Drugi udar izvršne vlasti bio je spisak od oko 180 sudija redovnih sudova i oko 70 sudija za prekršaje koje je trebalo razrešiti. Treba reći da je, sa tog spiska, razrešeno samo troje sudija. Dvadeset četiri razrešene sudije za prekršaje dobile su upravni spor, te je odluke Ministarstva pravde o njihovom razrešenju poništio Vrhovni sud Srbije.

Predložena lustracija neminovno vodi ka novom „zastrašivanju“ sudija. Najgore što može da nam se desi, to je da dobijemo uplašeno sudstvo. Sudija koji se plaši za svoju egzistenciju ne čita propise, ne koristi pravnu literaturu, niti konsultuje sudsku praksu. On osluškuje volju izvršne vlasti. Najgora je autokontrola uplašanih sudija. Oni će, u svim težim predmetima, iščekivati „rasplet političkih događaja“ i pasivno se odnositi prema njima.

Bilo bi pogrešno zaključiti da sam protiv promena u pravosuđu. Smatram neminovnim one promene koje bi bile logički osmišljene i koordinisane. Pre svega, treba izvršiti izmene procesnih zakona i afirmisati efikasniji postupak. U oblasti materijalnog prava treba izvršiti usaglašavanje sa evropskim i svetskim standardima. Značajni su i poboljšanje materijalnog položaja sudija, kao i bolja opremljenost sudova. Reforme bi podrazumevale permanentnu edukaciju sudova i zaoštavanje odgovornosti sudija i svih zaposlenih u pravosuđu.

Lustracija, po mom mišljenju, ne spada u deo predloženih reformi, jer je nedovoljna i ograničena. Prema nespornim analizama, broj lica na koje bi se odnosila predložena lustracija (učesće u „izbornim krađama“, „montirani procesi“ i sl.), ne bi prešao 30–50 sudija. To predstavlja jedva 2 odsto ukupnog broja sudija, te se čini da je zaista nerazumno da se napred naznačeni principi krše zbog tako malog broja sudija.

Ovo tim pre jer prema sada važećim propisima postoje dovoljno efikasni mehanizmi da se sve sudije koje su radile nezakonito, i koje su se ogrešile o važeće propise u prethodnom periodu, razreše.

Pristalica sam poštovanja zakonske procedure i, kada su sudije u pitanju, utvrđivanja individualne odgovornosti za precizno utvrđenu povredu zakona.

Posebno sam zabrinut što se za lustraciju sudija predlaže poseban zakon. Praksa je pokazala da ni jedna druga oblast društvenog života (policija, univerzitet, mediji i sl.) nije ozbiljnije bila pod lupom lustracije. Praktično, ispada da su jedine greške u prethodnom periodu bile u pravosuđu. Ovo nije puka tvrdnja, već realna činjenica, jer do sada, izuzev prema sudijama, nisu vođeni postupci na bazi odredaba o lustraciji. Ako bi se lustracija i zadržala kao pojam, onda bi kriterijumi morali biti identični kao i procedura.

Sve iznete argumente treba razumeti kao moj lični stav protiv predložene lustracije sudija. Ovi razlozi, ni u kom slučaju, ne znače želju da se zaštiti neko iz pravosuđa ko je postupao suprotno zakonu ili narušavao prava i slobode građana. Mehanizmi utvrđivanja odgovornosti u pravosuđu postoje, i moraju se poštovati. Pogubno bi bilo narušiti temeljne principe podele vlasti i sudijske nezavisnosti uvođenjem spornih zakonskih rešenja zarad ostvarivanja ciljeva koji se mogu ostvariti prema već postojećim propisima.

Nebojša Šarkić

WHY AM I AGAINST LUSTRATION AS IT IS PROPOSED IN THE JUDICIARY

Summary:

In this text, the author explains why he is against lustration as it is proposed in the Act on Responsibility for Violation of Human Rights in Serbia. Given that lustration is a religious ceremony for redemption, it is thoroughly inappropriate for the judicial office. In addition, lustration violates the principles of separation of power and independence of the judiciary, as well as other principles of the rule of law and *Rechtsstaat*. The author believes that the existing regulations do include efficient mechanisms for establishing responsibility within the judiciary. This is why it would be pernicious to undermine the fundamental principles of separation of power and judicial independence by introducing disputable legislative solutions.

Key words: lustration, judiciary, *Rechtsstaat*, rule of law, separation of power, independent judiciary.